

Balkán je pro české zemědělství jedna z největších příležitostí

Pro agrární export představuje Balkán kromě EU nevhodnější destinaci. Ve všech balkánských zemích tvoří navíc zemědělství významnou součást průmyslové produkce.

Petr Havel
spolupracovník redakce
autori@economia.cz

Se zeměmi bývalé Jugoslávie – a to se všemi, včetně těch, které ještě nejsou součástí Evropské unie, pojí Česko i Slovensko více, než se mnozí domnívají. Historické vazby střední Evropy s Balkánem se tvořily stovky let, což může být dobrým základem i pro budoucí obchod.

Válkou i počasím devastované země

Modelovým příkladem dosud nečlenských zemí EU je Srbsko, přičemž v zásadě platí, že většina z toho, co lze vztáhnout na tuto zemi, v nějaké době platí i pro Bosnu a Hercegovinu a všechna území, která součástí někdejší Jugoslávie byla. Byť má každá z nástupnických zemí svá historická, kulturní i geografická specifika. Samotné Srbsko se nicméně, alespoň z obchodního pohledu, přece jen liší, a to díky skutečnosti, že je jedinou evropskou zemí, která má podepsané smlouvy o volném obchodu jak s EU, tak i s Ruskou federací. To představuje výhodu v podobě využití Srbska jako možného mostu i pro přípravu možných budoucích aktivit na ruském trhu, stejně tak jako země, přes kterou lze na naše území dovážet ruské produkty. Srbsko je také stejně jako Bosna a Hercegovina členem Sdružení volného obchodu CEFTA.

Vzhledem k občanské válce, která v nedávné minulosti postihla prakticky celé území Balkánu, se nachází všechny státy na tomto území ve fázi obnovy všech myslitelných hospodářských odvětví. Jako vždy v poválečné historii je přitom i v tomto případě jednou z priorit zajištění výživy obyvatel, což skýtá i pro ČR šanci se na tomto procesu významně podílet.

Teoreticky platí, že do Srbska, Bosny a Hercegoviny a dalších zatím neevropských destinací lze exportovat prakticky vše, snad až na ovoce a zeleninu mírného pásma. Nejen ale pouze zemědělské komodity, ale samozřejmě také potraviny z nich vyrobené a dále zemědělskou techniku, know-how či vodohospodářské i lesnické technologie. Česko se také může podílet na obnově produkčního potenciálu zmiňovaných zemí a zvýšení ochrany obyvatel a majetku v rámci opatření prevence před povodněmi, které region postihly poměrně nedávno, v roce 2014. Využít lze přitom zkušeností z naší

Srbsko – základní ekonomické údaje

počet obyvatel: 7,1 milionu

rozloha: 77,5 tisíce m²

HDP na obyvatele (PPP, tisících USD): 14,2 (odhad 2016)

podíl zemědělství na HDP (v %): 9,7

podíl zemědělství na zaměstnanosti (v %): 17,8

Bosna a Hercegovina – základní ekonomické údaje

počet obyvatel: 3,9 milionu

rozloha: 51,2 tisíce km²

HDP na obyvatele (PPP, v tisících USD): 11,0

ZDROJ: ČSÚ

podíl zemědělství na HDP (v %): 7,8

podíl zemědělství na zaměstnanosti (v %): 19,0

země, která v prevenci před povodněmi již realizovala tři etapy investic.

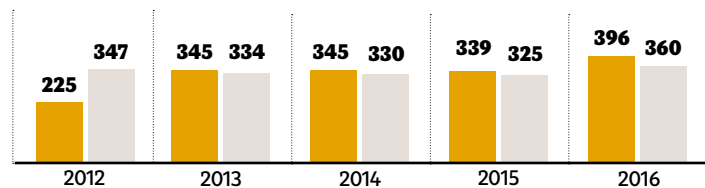
Sonda do historie

Jako osob znalých místního prostředí, příslušných kontaktů a s Českem spřízněných duší lze pro navazování budoucích obchodních vztahů také využít pamětníků migrace Čechů a Slováků na Balkán v minulosti, osob, které pamatují společné válečné konflikty a vzájemnou pomoc, například v odboji proti Hitlerovu Německu. Případně potomků těch pamětníků, sdružených dodnes v lokálních komunitách a některých Čechy založených obcí. Migrace na Balkán z Čech

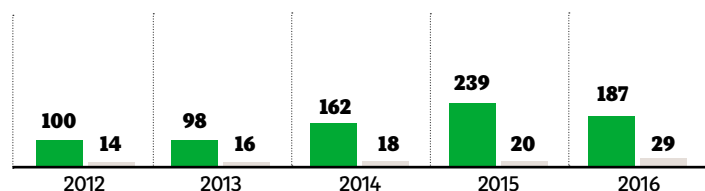
přitom probíhala už po porážce Turků, která vyústila v takzvaný szatmarský mír (1711), kdy zejména v Srbsku vznikla postupně řada českých osad (například Ivanovo Selo – to je ale v Chorvatsku), z nichž dodnes nejnámější je v Banátu. Na území někdejší Jugoslávie žilo podle statistik před druhou světovou válkou na 115 000 Čechů a Slováků, a také proto vedla cesta za svobodou, pryč z protektorátu, přes takzvanou balkánskou cestu, neboť se o uprchlíky byla schopná postarat česká menšina, působící především v Bělehradě. Příliš se dnes neví o tom, že jednou z nejnámějších front našeho protifašistického odboje bylo právě území Jugoslávie,

Agrární zahraniční obchod ČR se Srbskem

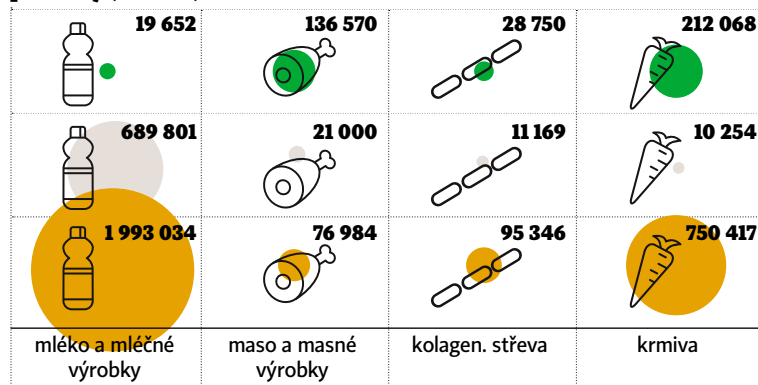
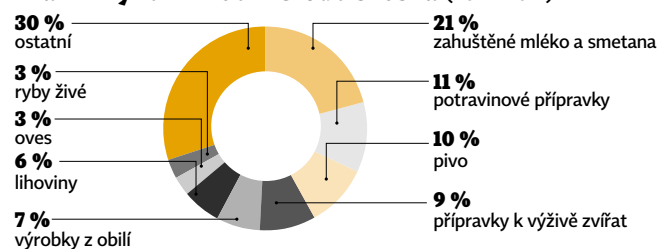
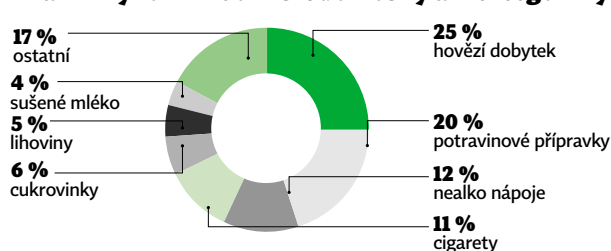
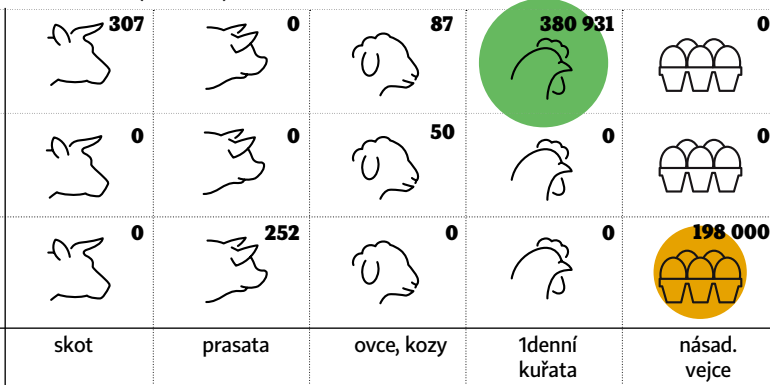
(údaje v mil. Kč) ■ Vývoz do ČR ■ Dovoz do ČR

Agrární zahraniční obchod s Bosnou a Hercegovinou

(údaje v mil. Kč) ■ Vývoz do ČR ■ Dovoz do ČR

Vývoz vybraných komodit z ČR na Balkán

(za rok 2016) ■ Bosna a Hercegovina ■ Makedonie ■ Srbsko

produkty (v tunách)**Hlavní vývozní zboží ČR do Srbska (2012–2017)****Hlavní vývozní zboží ČR do Bosny a Hercegoviny (2012–2017)****Zvířata (v kusech)**

ZDROJ: ČSÚ, Státní veterinární správa ČR

kde vznikla i Československá samostatná brigáda Jana Žižky z Trocnova. Tyto zdánlivě s tématem nesouvisející informace mohou hrát přitom roli i v současném nebo budoucím byznysu, pakliže dokážou naši podnikatelé objevit příslušnou historickou linii. Ta se totiž obvykle nezapomíná, přičemž v Evropě prakticky není jiná země, která by kromě nás mohla takové linie využít.

Připomíná to i prezident Agrární komory ČR Zdeněk Jandajsek. Podle něj by ČR při rozvoji vzájemného agroobchodu měla „rozhodně stavět na dobrém jménu a vnímání České republiky daném jak společnou historií, tak současnou úrovní našeho zemědělství a potravinářství“. „Jsme schopni nabídnout vybavení farem, techniku i technologie včetně zpracovatelského průmyslu, plemenná zvířata i vybavení pro chov hospodářských zvířat. Nabídnout můžeme pomoc při rozvoji venkovských oblastí i zkušenosti z jednání s EU. Víme o zájmu po kvalitní potravinářské produkci, například v odvětvích mléčných a masných výrobků, potravinových polotovarů, ale například i minerálních vod, piva nebo trvanlivého pečiva. Místní zemědělství

Víme o zájmu z Balkánu po kvalitní potravinářské produkci, například v odvětvích mléčných a masných výrobků, potravinových polotovarů, ale například i minerálních vod, piva nebo trvanlivého pečiva.

a potravinářství se začíná v těchto zemích silně rozvíjet a jsou vítané investice i odborná pomoc, očekává se změna struktury i zlepšení výkonů na jednotku,“ říká prezident agrární komory.

Obrovské rezervy

Dosavadní objem agroobchodu mezi Českem, Srbskem, Bosnou a Hercegovinou a dalšími neunijními státy je navzdory tomu zcela zanedbatelný a nijak zvlášť se v posledních letech nemění. Například objem exportu z ČR do Srbska vzrostl za posledních pět let z 225 milionů korun v roce 2012 na 396 milionů korun v loňském roce, obdobně s Bosnou a Hercegovinou ze 100 milionů korun v roce 2012 na loňských 187 milionů.

Nemění se ani dovozy z uvedených zemí do ČR, která má jinak s těmito státy obvykle aktivní (ale nevýznamnou) kladnou obchodní bilanci. Rezervy v agroobchodu jsou tedy značné, zejména proto, že i ve zmiňovaném malém objemu obchodu je dosud jen několik položek, které alespoň stojí za zmínku. V případě Srbska jde o mlékárenské výrobky, potravinové přípravy a pivo, do Bosny →

a Hercegoviny pak ČR vyváží hlavně hovězí dobytek, potravinové přípravky, nealko nápoje a cigarety. Produkty živočišné výroby nebo krmiva, které do těchto destinací naše země vyváží, se ale počítají na stovky, případně jen na jednotky tun.

Například do Srbska, s nímž je objem agrobchodu největší, se loni vyvezlo jen necelých 2000 tun mlékárenských výrobků, avšak jen 77 tun masných produktů a zhruba 750 tun krmiv. Do Bosny a Hercegoviny to bylo ve stejném období jen marginálních 19,6 tuny mlékárenských výrobků, 136,5 tuny masných výrobků a 212 tun krmiv. Bilance s dalšími státy v regionu je ještě žalostnější – do takové Makedonie vyvezla naše země loni zhruba 690 tun mlékárenských výrobků a jen 21 tun masných produktů a něco přes 10 tun krmiv.

Jednu z významných položek agrobchodu ČR obecně tvoří při exportu z ČR živá zvířata, kde naše země dlouhodobě těží ze skutečnosti, že se na našem území prakticky nevyskytují nákazy hospodářských zvířat.

To však v případě Srbska a spol. prakticky neplatí – konkrétně do Srbska se loni vyvezlo jen 252 kusů prasat, žádný skot a pouze 51 tisíc kusů jednodenních kuřat. Do Bosny a Hercegoviny pak 307 kusů skotu, ani jedno prase a zhruba 381 tisíc kusů jednodenních kuřat, což sice vypadá jako vysoký počet, ale skutečný obchod s jednodenními kuřaty se počítá na miliony kusů, spíše však na deseti-miliony. Do Makedonie se loni v tomto směru nevyvezlo téměř nic, nepočítáme-li 50 kusů ovcí a koz.

Podmínky pro export do uvedených zemí se přitom nijak neliší od podmínek při vývozu zemědělských a potravinářských výrobků do takzvaných „třetích zemí“, tedy zemí mimo EU. V případě exportu přísnějším pravidlům podléhající živočišné produkce stačí klasicky podání žádosti na Státní veterinární správu ČR (SVS), ta následně zahájí bilaterální jednání s kompetentní autoritou daného státu a v případě dohody vystaví veterinární osvědčení, které před vývozem zásilky vydává a potvrzuje po provedené veterinární kontrole úřední veterinární lékař místně příslušné krajské veterinární správy (KVS). Veterinární osvědčení nesou hlavičku SVS a státní znak, jejich vzory jsou zveřejněny na internetových stránkách SVS a jsou k dispozici všem zájemcům o vývoz.

Nejčastější překážky

I když tak na první pohled vypadá vše poměrně jednoduše, realita je často úplně jiná. Základním a obecným problémem je často neúměrná délka dojednání příslušných podmínek, ba dokonce dojednání samotné myšlenky kontraktu. Důvodů je celá řada, přičemž tím nejčastějším kupodivu není vždy nedostatek peněz na straně kupce nebo investora.

Ze zkušeností významného tuzemského exportéra pivovarských technologií, Pacov-

Pivo tvoří jednu ze tří hlavních exportních položek ČR do Srbska a loni jeho vývoz do této země dosáhl hodnoty přes 60 milionů korun. FOTO: ARCHIV HN

ských strojůren, například vyplývá, že odklad nebo neuzavření kontraktu může mít na svědomí třeba i generační výměna na postu kompetentní osoby, která má buď jiné priority než její předchůdce, nebo volí jednodušší řešení, jak zvýšit ekonomickou prosperitu svého podniku.

Stále více podnikatelů v Srbsku a obecně v zemích bývalé Jugoslávie navíc sází na projekty a byznys spojený s rozvojem cestovního ruchu, tedy na investice spojené zejména s rozšířením plochy pronajímané nebo prodávané turistům.

Výzvou doby pro naše exportéry do Srbska a spol. je tak mimo jiné protistraně vysvětlit, že rozvoj cestovního ruchu je do značné míry spojen s gastronomií, kulinářinou a co nejširší nabídkou potravinářských produktů. A to je prostor pro naše zemědělce a výrobce potravin.

Tak či tak to ale znamená, jak konstatuje generální ředitel společnosti Ludvík Ješátka, „obrnit se trpělivostí“. A to i přesto, že si Srbové a Češi podle Ješátka povahově a charakterově docela „sednou“. „Rozhodují ale činy, slova bohužel zas tak moc neznamenají,“ podotýká Ješátka.

Kolem piva ostatně vede v Srbsku jednání i Plzeňský Prazdroj, který chce dosáhnout změny srbské legislativy ve prospěch schvalování a skladování tankového piva. Pivo přitom tvoří, jak již bylo řečeno, jednu ze tří hlavních exportních položek ČR do Srbska a loni dosáhlo hodnoty přes 60 milionů korun. Ani to samozřejmě není mnoho, pivovarníci ale mají možná největší potenciál „prorazit“ cestu dalším agropotravinářským oborům. Image českého piva patří k nejlepším na světě a třeba takové Pacovské strojírny jsou na trhu více než 100 let, takže lze poukazovat i na pozitivní historickou zkušenost jak s technologiemi, tak s finálním výrobkem.

Konkurence dalších zemí

O oživení obchodu se zemědělskými a potravinářskými výrobky se Srbskem, Bosnou a Hercegovinou, Makedonií a dalšími státy z této společnosti z Balkánu samozřejmě usilují také konkurenti ČR z dalších zemí unie. Také proto se musí naši producenti snažit o to, „být více vidět“, jinými slovy účastnit se tamních prezentačních akcí, například pravidelného květnového mezinárodního zemědělského veletrhu v Novém Sadu.

Kromě hledání a nalézání historických obchodních, společenských, kulturních a společenských vazeb (ne každý ví, že v Bělehradu strávil své dětství u nás velmi známý dietolog Rajko Doleček) je důležité rozvíjet odbornou a poradenskou komunikaci, o což se naše země snaží prostřednictvím poradenství v řadě oblastí, včetně lesnictví a vodohospodářství.

Lze vlastně říci, že možná až na malou trpělivost dělá ČR pro možný rozvoj obchodu se Srbskem a dalšími nečlenskými státy EU na Balkáně prakticky všechno dobře. A mělo by tedy být skutečně jen otázkou času, kdy se toto úsilí zhodnotí.

Z možného, relativně širokého spektra destinací pro agrární export představuje totiž Balkán kromě EU nevhodnější destinaci, nehledě na to, že lze předpokládat postupné začleňování všech tamních zemí do EU – pokud tedy EU ustojí stávající odstředivé tendence.

Ve všech balkánských zemích tvoří navíc zemědělství významnou součást průmyslové produkce – v Srbsku je to třeba 43 procent. Vzhledem k tomu, že v blízké budoucnosti nelze očekávat nějakou zásadní restrukturalizaci tamních hospodářství, což ostatně vychází i z přírodních podmínek, měl by být rozvoj agrobchodu s Balkánem skutečně perspektivní.